

LINGVISTINĖS PASTABOS

TABAKĄ GERTI

V. URBUTIS

Beveik prieš ketvertą dešimtmečių H. D. Jensenas atkreipė kalbininkų dėmesį į Donelaičio pasakymą *gerti tabako*, pavartotą „Pričkaus pasakos apie lietuvišką svotbą“ 60 eilutėje (*Bėt kiti, tyloms susisėdę, gērė tabako*¹). Priskyres šiam pasakymui reikšmę „rūkyti (tabaką)“, H. D. Jensenas kėlė klausimą, iš kur jis galėtų būti Donelaičio raštuose atsiradęs, tačiau atsakymo nedavė, tiksliai užsiminė, kad iš kitų lietuvių kalbos šaltinių šis pasakymas esąs nežinomas ir kad sąvoka „rūkyti“ panašiai esanti reiškiamą („tabaką gerti“ arba „dūmus gerti“) daugelyje negiminiškų bei geografiškai tolimų kalbų (turkų, arabų, kinų ir kitose)². Netrukus po to savo samprotavimus iškeltuoju klausimu paskelbė F. Brenderis, kuris pradžioje, remdamasis vok. *Tabak trinken* „rūkyti“, cituojamu iš Hebelio tarminės poezijos, buvo linkęs Donelaičio pasakymą aiškinti vokiečių literatūros įtaka, tačiau straipsnio pabaigoje pridėtame priedaše to savo spėjimo atsisakė, nes Vaižganto raštuose aptiktasis *tabokos atsigerti* „tabako pauostyti“ verčias abejoti, ar Donelaičio *gērė tabako* iš tikrųjų suprastintas reikšme „rūkė“³. Taip minėtasis pasakymas ir liko galutinai neišaiškintas. E. Frenkelio žodyne (s. v. *tabokà*) dabar pasitenkinama konstatavimu, kad nesą galima nuspręsti, kas lietuvių kalbos pasakymu *taboko(s) gerti* turima galvoje – „rūkyti“ ar „uostyti“⁴.

Pasakymas *tabaką (-o) gerti* bei *taboką (-os) gerti* lietuvių kalboje nėra jau tokia didelė retenybė. Visų pirma, labai svarbu tai, kad toks *gerti* vartojimas žinomas ne tik iš cituotos Donelaičio vietos, bet ir iš kai kurių kitų buv. Rytprūsių lietuviškų raštų. Prūsijos karaliaus 1747 m. „Gromatoje“ dėl prekybos sakoma: *...wiffas Beginejimas ir Walkiojimas Krikščionū ir Žydū... su Kromu=Taworais butent... Ruk ir gérama brangu Tabaku, Knasteris waddinnams, ir kittū Taworū... uždraustas tur buti*⁵ (kituose valdžios raštuose vietoj *geriamas tabakas* paprastai vartojama vertinys *uositabakis* ar germanizmas *šnypkis*, pvz.: *Kas tolaus Kanaster=Ūft= ir Rūk=Tabaki dar gerrésni prieina, tai Mes tojo Prékiu ne statom*⁶ = vok *Was úbrigens den Canaster, Schnupf= und Rauch=Taback von besserer Art betrifft,*

¹ A. Schleicher, *Christian Donaleitis Litauische Dichtungen*, St. Petersburg, 1865, S. 151.

² H. D. Jensen, *Lit. gerti tabako* „(Tabak) rauchen“. – „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen“, LII, Göttingen, 1924, S. 302.

³ F. Brender, *Zu lit. gerti tabako* „(Tabak) rauchen“. – „Tauta ir žodis“, III, Kaunas, 1925, p. 492 t.

⁴ E. Fraenkel, *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, Göttingen, 1955 ff., S. 1048.

⁵ Prūsijos valdžios gromatos, pagraudenimai ir apsakymai lietuviams valstiečiams, Vilnius, 1960, p. 185.

⁶ Ten pat, p. 234.

so setzen Wir für die selben keinen festen Preis—iš dokumento *PALIEPIMAS del wiffißko Parrandawojimo wiffo Rūk= ir Ūft=Tabakio... Dūtas Berline, D. 17toje Lepinnio, Mete 1765. Karaláuczuję⁷ = vok. EDICT wegen der General-Verpachtung des Rauch= und Schnupf= Tobacks... De Dato Berlin, den 17ten Julii 1765. Königsberg⁸; *Jiffai ne tur iffidryfti⁹, brangus ir piggus Tabakus ar Sžnypkius fumaißyt⁹ = vok. Muß sich derselbe nicht beygehen lassen, einige Vermischung der verschiedenen Sorten Rauch= und Schnupftabacke zu machen* — iš 1797 m. „Gromatos“ dėl tabako monopolio¹⁰). Ruigio žodyno vokiečių-lietuvių kalbų dalyje s. v. *Toback* duota: *Toback schnauben, ūftau, Geriū¹¹*. Tai kartojama ir Milkaus žodyne: *Toback schnauben, Ūftau, Geriu¹²*. Visi trys minėti šaltiniai rodo *gerti* buvus vartojamą, kalbant apie tabako uostymą, ne rūkymą. Tiesa, toje pačioje Ruigio žodyno vietoje yra duota ir *Toback schmauchen, Geriū, Rukinū, Dúmiju Tabáką*, tačiau *Geriū* čia yra visai atsitiktinis, atsiradęs, matyt, dėl nepakankamo įsigilinimo į jo vartojimą ar tiesiog per klaidą — Milkus vėliau jį praleidžia ir duoda tiktai *Toback schmauchen, Rukau Tabáką, Dúmiju Tabáką*, o ir pats Ruigys kitoje žodyno vietoje, versdamas tą patį posakį, jo nebepateikia ir rašo *Schmauchen, Toback, Rūkinu, inau, ifu, iti¹³*. Visa tai leidžia teigti, kad Donelaičio pasakymas *gėrė tabako* yra ne individualus poeto naujadaras, o paprastas XVIII a. buv. Rytprūsių lietuvių kalbos faktas, ir kad jį reikia suprasti ne kitaip, kaip tik reikšme „uostė tabako“. Už tokį šio pasakymo supratimą dar kalba tas dalykas, kad rūkymui reikšti Donelaitis vartoja veiksmazodį *rūkyti*, plg. „Rudens gėrybių“ 241–243 eil. (pagal Šleicherio leidimą): *To dėl vėžlibi svotėlei taip nusigāndo, kād jė neigi tabáko jau rukýt negalėjo, bet dėl iszgstės isz rānku iszmetė pýpkius*.*

Nors tabako uostymo paprotys jau yra, galima sakyti, visai išnykęs, tačiau tą veiksmą žymintieji veiksmazodžiai tebėra žinomi ir dabartinėse tarmėse. Be *uostyti* plačiai dar yra vartojami *šniaūkšti* (Alytūs, Ālovė, Aukštóji Panemūnė, Dovilai, Joniškėlis, Kašakiškis, Kėlmė, Kūktiškės, Obėliai, Pasvalys, Salāmiestis, Skāpiškis, Sudeikiai, Surviliškis, Šimkāičiai, Truskavā, Vabalniškas, Vaškaĩ, Zarasaĩ) ir *šniaūkti* (plg. la. *šņaukt tabaku*) — pastarąjį pažįsta visa šiaurinė žemaičių pusė ir kai kurie kaimynystėje gyvenantieji aukštaičiai (Jōniškis, Linkuvā, Žagārė). Lietuvių kalbos ploto pietuose pažįstamas slavizmas *žāživóti* (Liudvināvas, Marcinkónys; užrašyta ir neasimiliuotinė forma *zāživót¹⁴*), kilęs iš lenkų *zāzywac* ar baltarusių tarm. *зажываць*; įprasčiausia jo forma yra *žīžavóti* (Lazdijai, Léipalingis, Liškiavā, Seinaĩ) bei *žīžāvóti* (Geistaraĩ, Vilkiā); iš kitokių variantų dar yra žinomi *žāžāvóti*

⁷ Ten pat, p. 230.

⁸ Vokiškas dokumento tekstas yra Lietuvos TSR MA Centrinės bibliotekos retų spaudinių skyriuje (sign. E-107).

⁹ Prūsijos valdžios gromatos..., p. 443.

¹⁰ Vokiškas dokumento tekstas yra Lietuvos TSR MA Centrinės bibliotekos retų spaudinių skyriuje (sign. E-98).

¹¹ Littauifch=Deutſches und Deutſch=Littauifches Lexicon... von Philipp Ruhig... [II. Theil], Königsberg... 1747, S. 352.

¹² Littauifch=deutſches und Deutſch=littauifches Wörter-Buch... von Chriſtian Gottlieb Mielcke... [II. Theil], Königsberg, 1800, S. 471.

¹³ Littauifch=Deutſches und Deutſch=Littauifches Lexicon ... von Philipp Ruhig... [II. Teil], Königsberg... 1747, S. 313.

¹⁴ A. Leskien und K. Brugmann, Litauische Volkslieder und Märchen, Strassburg, 1882, S. 274 (291, 347).

(Krókiakaukis) ir *žažuoti* (? Griškabūdis). Įdomu, kad ir pats tabakas vietomis tebevardinamas dvejai – uostomasis (sutrintas, sumaltas) paprastai žodžiu *tabokà* (pvz., Liudvināvas, Lazūnai), o rūkomasis žodžiu *tabākas* (Liudvināvas) ar *tutūnas* (Lazūnai; pastarąjį, kilusį iš lenkų senesnės bei tarminės formos *tutuń*, dar pažįsta Nočià, Pelesà; plačiau yra paplitusi rytinėse bei pietrytinėse tarmėse forma *titūnas* – iš br. *тытунъ* ar l. neliter. *tytuń*).

Tabako uostymo reikšme kai kuriose šnektose iki pat šiol galima aptikti vartojant ir veiksmazodį *gerti* (einantį paprastai kartu su tabako pavadinimu), pvz.: *Seniau žmonės taboką gėrdavo per nosį* (Utenà; čia ir *geriamà tabokà*); *taboką gėria* (Dūsetos; taip sakoma ir Joniškėlyje¹⁵); *Patvorėly ardamas, tabokėlį gėrdamas* (iš dainos, Pūšalotas). Papildomų faktų tokiam *gerti* vartojimui bei jo geografijai pažinti dar galima rasti tautosakos rinkiniuose, pvz.: *Ignásius sàka: kàipgi tújei gėrsi tabàkų, tàva nàsis be skil' u*¹⁶ (Užpàliai); *Čiaudi, kaip tabokos prisigėres*¹⁷ (Šeduvà); *Tada suprato, su kokių ponaičių anas kartu gėrė taboką ir sumainė tabokinėmis*¹⁸ (Aleksandravėlė; tame pačiame pasakojime sinonimiškai dar vartojami *užušniaukšti* ir *(i)traukti*); *Paėjęs kiek išsiėmė tabokinę ir geria į nosis*¹⁹ (Panevėžys). Visos čia paminėtos vietos yra iš aukštaičių rytiečių tarmės šiaurinio ploto.

Iš tarmių šitoks *gerti* vartojimas kartais patekdavo ir į rašto kalbą. Vadinamosios Didžiosios Lietuvos spaudoje bene pirmasis taip šį veiksmazodį (tiksliau – jo priešdėlinius vedinius) vartojo prieš šimtą metų rašęs Juozapas Silvestras Dovydaitis, kilimo aukštaitis vakarietis šiaurietis (nuo Šiaulėnų), pvz.: ... *Senelis atsigeres tabokos tare...*²⁰; *Dėlto Senelis tabokos užgieres tare: užtrauk matusz tabokos, tojaus ant szirdies gieriaus pasidaris. Bobela užgere tabokos ir iszsziciaudejus atsilėpe: ta-ta-ta kur taj kas lengwiaus ant szirdies...*²¹ Iš XX a. rašytojų pasakymą *taboką gerti* pažįsta rytietis Vaižgantas; nekartojant F. Brenderio nurodytos vietos, čia dar galima pateikti nedidelę ištrauką iš „Rimų ir Nerimų“: *Rimas buvo storokas, vidutinio stogo ir gėrė taboką. Tad nors skutos grynai, vis dėlto apibarstyta lūpa buvo panaši į kutkailį. Nerimas buvo liesas, labai ilgas ir taboką rūkė*²². Kam iš tarmės šis pasakymas yra įprastas, tas gali jį kartais pavartoti ir šiaip ką rašydamas (ne tik grožinėje literatūroje); tai matyti, pavyzdžiui, iš M. Riomerio 1908 m. laiško, kur poeto Strazdo išlikęs portretas, be kita ko, taip aprašomas: ...*dėšinėje rankoje, kurios matomi tik pirštai, turi raudoną, geltonais kraštais skarelę, kokią paprastai vartoja žmonės, kurie geria taboką*²³.

Pagaliau *gerti* vartojimą reikšme „uostyti, šniaukšti“ parodo dalis XIX a. pabaigos ir ypač XX a. lietuvių kalbos žodynų – A. Juškos : *Tabókius, niuchacz. Tabokius geria taboką, šniaukia, o pipkiaus ruka*²⁴; J. Šlapelio: *atsigėrti, atsigieriu,*

¹⁵ Lietuvių kalbos žodynas, III, Vilnius, 1956, p. 263 (s. v. *gėrti I*).

¹⁶ A. Doritsch, Beiträge zur litauischen Dialektologie, Tilsit, 1911 (= Mitteilungen der Litauischen literarischen Gesellschaft, VI, Heidelberg, 1912), S. 73 (Nr. 53).

¹⁷ V. Krėvė Mickevičius, Patarlės ir priežodžiai, I, Kaunas, 1934, p. 332 (Nr. 4612).

¹⁸ J. Balys, Lietuvių liaudies sakmės, I, Kaunas, 1940, p. 262 (Nr. 565).

¹⁹ Ten pat, p. 263 (Nr. 567).

²⁰ Sziauleniszkis senelis. Antra dalis. Vilnuje, 1861, p. 10.

²¹ Sziauleniszkis senelis. Dalis treczia. Vilniuje, 1864, p. 34.

²² Vaižgantas, Rinkiniai raštai, II, Vilnius, 1957, p. 11 t.

²³ Lietuvių tauta. Knįga I, Vilniuje, 1910, p. 532.

²⁴ A. Juškos lietuvių-lenkų kalbų žodyno rankraštis, s. v. *Tabókius* (Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto bibliotekos rankraštynas, sign. 2167).

atsigėriau – *напѣться*; *понюхать* (*табакѹ*)²⁵; *gėrti, geriu, gėriau* – *пѣть*; *вдыхати, нюхати*; *tabokà gėrti* = *šniaukšti*²⁶; *atsigėrti, atsigeriu, atsigėriau* – *напѣсѣ*; *zažyc* (*tabaki*)²⁷; *gėrti, geriu, gėriau* – *пѣ*; *zažywać tabaki*²⁸; A. Laliu: *Zažyc, -žywać...* – *tabaki, taboką uostyti, gerti*²⁹; J. Barono: *нюхати... šniaukšti* (*-šcia, -štė*), *gėrti* (*-ria, -ėrė*) (*taboką*)³⁰; B. Sereiskio: *gerti, geria, gėrė...* *нюхати* (*табак*)³¹; *gerti* (*-eria, -ėrė*)... 4. *нюхати* (*табак*)³²; J. Talmanto (ir kt.): *gėrti, geriu, gėriau...* 3. (*Tabak*) *schnupfen*³³; Ch. Lemcheno: *табак... нюхати т. uostyti* (*šniaukšti, gerti*) *taboką*³⁴; *нюха||мельный ...ть...н. табак tabaką šniaukti, uostyti, gerti*³⁵; *табак ...нюхати т. uostyti* (*šniaukti, gerti*) *tabaką*³⁶.

Susipažinus su pasakymo *tabaką gerti* bei jo variantų vartojimu ir paplitimu tiek tarmėse, tiek ir raštuose, lieka paliesti jo kilmę, kitaip sakant, pasvarstyti klausimą, kuo šis pasakymas laikytinas – savarankišku lietuvių kalbos padaru ar vertiniu, kitos kurios nors kalbos panašaus pasakymo kalke. Kadangi pasakymas *tabaką gerti* nėra idiominiio pobūdžio, eina tiktai paprastu žodžių junginiu, iškel-tasis klausimas iš tiesų yra lygus klausimui dėl *gerti* reikšmės „uostyti, šniaukšti“ atsiradimo.

Paakinti H. D. Jenseno pastabos dėl Donelaičio *gėrė tabako*, kalbininkai ne-trukus platokai nušvietė panašių pasakymų vartojimą daugelyje kalbų³⁷. Tačiau visa tai lietuvių kalbos pasakymo aiškinimui nedaug ką duoda, nes, iš pat pradžių jam klaidingai priskyrus tabako rūkymo reikšmę, toliau ir buvo domimasi vien tiktai rūkymo reikšmės pasakymais. E. Richter, pavyzdžiui, savo straipsnyje pa-rodė, kad *Tabak trinken* (anksčiau *toback drincken* ar pan.) pradžioje buvo įpras-tinis vokiečių kalbos pasakymas rūkymui žymėti, tačiau XVIII a. literatūrinėje kalboje jis retai bevartojamas ir ilgainiui visai išnyksta, išlikdamas tik kai kur tar-mėse (pvz., Tirolyje, Zalcburge)³⁸. Kad tas pasakymas būtų dar turėjęs šalimais reikšmę „tabaką uostyti“, straipsnyje neužsiminta. Tokios reikšmės neduoda, ro-dos, nė stambieji vokiečių kalbos žodynai. Tad sunku rimtai kalbėti apie kokią nors šio vokiečių pasakymo įtaką lietuviškojo *tabaką gerti* atsiradimui. Kas kita

²⁵ J. Šlapelis, Lietuvių ir rusų kalbų žodynas, Vilniuje, 1921, p. 50.

²⁶ Ten pat, p. 134.

²⁷ J. Šlapelis, Lenkiškas lietuvių kalbos žodynelis, Vilnius, 1929, p. 19 ir Kirčiuotas lenkiškas lietuvių kalbos žodynas, Vilnius, 1938, p. 21.

²⁸ J. Šlapelis, Kirčiuotas lenkiškas lietuvių kalbos žodynas, Vilnius, 1938, p. 70.

²⁹ A. Lalis, Lenkų ir lietuvių kalbos žodynas, Vilniuje, 1922, p. 317.

³⁰ J. Baronas, Rusų lietuvių žodynas. Antras naujai parašytas kirčiuotas leidimas, Kau-nas [1933], p. 298.

³¹ B. Sereiskis, Lietuviškai-rusiškas žodynas, Kaunas, 1933, p. 179.

³² B. Sereiskis, Trumpas lietuviškai rusiškas žodynas, Kaunas, 1948, p. 56.

³³ K. Fulst, A. Scholz, J. Talmantas, Lietuviškai vokiškas žodynas, I, Kaunas, 1943, p. 158.

³⁴ Ch. Lemchenas, Rusų-lietuvių kalbų žodynas, Kaunas, 1949, p. 507.

³⁵ Ch. Lemchenas, Rusų-lietuvių kalbų žodynas. Antras leidimas, pataisytas ir papil-dytas. Vilnius, 1955, p. 389.

³⁶ Ten pat, p. 755.

³⁷ Wobbe de Vries; H. Lommel; L. Spitzer; J. Schwerts, „Tabak trinken“. – „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung“, LIV, Göttingen, 1927, S. 158–160. E. Richter, Tabak trinken. – Ten pat, LV, 1928, S. 138-149.

³⁸ Ten pat, LV, S. 144-146.

yra latvių kalbos *tabāku dzert* „tabaką rūkyti“, kuris žinomas tiktai iš G. Stenderio žodynų (XVIII a. antroji pusė), todėl J. Zéversas, atrodo, elgiasi visai teisingai, laikydamas jį vertiniu iš vokiečių kalbos³⁹.

Jeigu pasakymą *tabaką gerti* būtinai reikėtų aiškinti kitų kalbų įtaka, tai jo prototipą būtų galima nurodyti tiktai kaimynėse slavų kalbose. H. D. Jensenas, tiesa, savo pastaboje dėl Donelaičio pasakymo rašė, kad panašių išsireiškimų slavų kalbose jam nesą žinoma, tačiau iš tikrųjų jų ten pasitaiko. Lindės, o vėliau vadinamasis Varšuvos žodynas, pavyzdžiui, cituoja (s. v. *Pić*) tokį sakinį iš senesniosios (XVII a. pirmosios pusės) lenkų literatūros: *Tabaki zakazano nosem pić*⁴⁰ (Varšuvos žodyne s. v. *Tabaka*, be to, nurodoma pasakymą *Pić tabakę* seniau turėjus ne tik reikšmę „tabaką uostyti“, bet ir „pypkę rūkyti, dūmą traukti“)⁴¹. Dar geriau yra pažįstamas (iš ankstesnių laikų ir iš tarmių) rusų *нуть табак* bei jo variantai, pvz.: Испила баба табаки [,] да несет [,] что от сабаки⁴² (iš XVII a. pabaigos rankraštinio tautosakos rinkinio); ПИТЬ... *Нуть табакъ*. простонар. и стар. Нюхать табакъ⁴³; ПИТЬ, гл. ђ. Нюхать или курить табакъ⁴⁴; Чокъ чокъ чокъ табачокъ, садитя добрый молодець на точокъ, испиваетъ Божию траву, Христовъ корешокъ⁴⁵; ПИТЬ... *Нуть табакъ*, нюхать... *Нуть носомъ*, сиб. нюхать табакъ; *нуть ртомъ табакъ*, сиб. курить; жевать жвачку⁴⁶; ТАБАК... *Нюхать* или *нуть табакъ*⁴⁷.

Lenkų *pić tabakę* bei rusų *нуть табак*, nors jų įprasčiausia reikšmė kaip tik sutampa su lietuvių *tabaką gerti* reikšme, nė kiek nekliudo pastarąjį laikyti savarankiškai atsiradusiu pasakymu, ne vertiniu iš slavų kalbų. Jeigu „rūkyti“ atsiradimas iš „gerti“, kaip yra pastebėjusi E. Richter⁴⁸, priklauso prie tokių kalbos procesų, kurie visur gali vykti savaime, tai lygiai tą patį galima pasakyti ir dėl „uostyti, šniaukšti“ atsiradimo iš „gerti“. Liet. *gerti* vartojimas su uostomojo tabako reikšmės papildiniu yra ypač natūralus bei lengvai suprantamas, nes čia šalimais yra visai įprasti tokie pasakymai, kaip *dulkes gerti* ir panašūs, pvz.: *Prie kūlimo dirbt' – tai tik dulkes gert'* (Panemūnis); *Prigėriau tvaigū, ir skausta galva* (Židikai); *Kai motina, ruošdamasi duoną kepti, atidengia duonkubilį ir įbeda rankos pirštus į tešlą, tuoj šaukia vaikus: „Vaikai, eikit duonos atsigerti“*. *Vaikam pribėgus, motina iš-*

³⁹ Ten pat, LIV, S. 48⁽¹⁾, 160.

⁴⁰ S. B. Linde, Słownik języka polskiego. Wydanie drugie. IV, Lwów, 1858, str. 88. [J. Karłowicz,] A. Kryński, W. Niedźwiedzki, Słownik języka polskiego, IV, Warszawa, 1908, str. 139.

⁴¹ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, Słownik języka polskiego, VII, Warszawa, 1919, str. 2.

⁴² П. Симо́ни, Старинные сборники русских пословиц, поговорок, загадок и проч., вып. I, Санктпетербургъ, 1899, стр. 109 (№ 1165).

⁴³ Словарь Академіи Россійской, по азбучному порядку расположенный, ч. IV, Санктпетербургъ, 1822, стлб. 1090 сл.

⁴⁴ Онытъ областнаго великорусскаго словаря, изданный Вторымъ Отдѣленіемъ Императорской Академіи наукъ, Санктпетербургъ, 1852, стр. 158.

⁴⁵ В. Даль, Пословицы русскаго народа, Москва, 1862, стр. 909.

⁴⁶ В. Даль, Толковый словарь живого великорусскаго языка, III, Москва, 1955, стр. 115.

⁴⁷ Ten pat, IV, M., 1955, p. 384.

⁴⁸ Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, LV, Göttingen, 1928, S. 144.

*traukia pirštus. Iš tešlos duobučių eina toks smarkus rūgštis kvapas, kad vaikai, šito kvapo pagavę, ir čiaudo, ir kosti*⁴⁹. Visur čia – tiek ką tik minėtuose pasakymuose, tiek ir pasakyme *tabaką gerti* – veiksmazodis *gerti* (ir jo priešdėlių vediniai) iš tiesų vartojamas viena ir ta pačia reikšme – „traukti į save, kvėpti, uostyti, šniaukšti“. Atskira *gerti* reikšmė „uostyti, šniaukšti (tabaką)“ neišskiriama nė didžiajame „Lietuvių kalbos žodyne“, tik čia elgiamasi ne visai nuosekliai: pasakymai *tabokos prisigėręs* ir *užgėrė tabokos* teisingai dedami prie *prigėrti* 6 „pritraukti, prikvepuoti, priuostyti“ ir *užgėrti* 8 „įtraukti, įkvėpti“, o pasakymuose *tabaką gerti*, *geria tabako* ir *atsigėręs tabokos* įžiūrima tiksliai perkeltinė pagrindinė (*atsi*)*gerti* reikšmė ir jie dedami atitinkamai prie *gerti* 1 „ryti skystą daiktą, raminti troškulį“ bei *atgėrti* 3 (refl.) „numalšinti troškulį, gerti iki soties“⁵⁰.

Turint galvoje, kad atsirasti pasakymui *tabaką gerti* bei jo variantams lietuvių kalboje sąlygos yra labai palankios, čia ne tik nėra reikalo įžiūrėti kokią nors kitų kalbų įtaką, bet dargi tuo tarpu, kol nėra žinoma faktų, leidžiančių geografiškai ir chronologiškai susieti to pasakymo vartojimą buv. Rytprūsiose (XVIII a.) ir šiauriniame aukštaičių plote (XIX a. antroje pusėje bei XX a.), visai natūralu būtų manyti, kad jo formavimasis šiose dviejose vietose yra vykęs atskirai.

Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko v.
universitetas,
Lietuvių kalbos katedra

Įteikta
1962 m. lapkričio mėn.

⁴⁹ E. Dulaitienė (Glemžaitė), Kupiškėnų senovė, Vilnius, 1958, p. 131.

⁵⁰ Lietuvių kalbos žodynas, III, Vilnius, 1956, p. 262–269.